

II međunarodna radionica

OBLIKOVANJE BUDUĆNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE. CIVILNO DRUŠTVO NAKON LOKALNIH IZBORA U OKTOBRU 2012

16 – 17. novembar 2012, Freising / Njemačka

Izveštaj pripremili/e: Hansjörg Brey, Johanna Deimel, Tobias Flessenkemper, Daniela Knodt, Martin Weiss i Adelheid Wöfl

POZADINA RADIONICE

Pripremio Tobias Flessenkemper, South East Europe Association, Berlin

2012. godina obilježava dvadesetu godišnjicu početka rata u Bosni i Hercegovini. Od završetka rata 1995. godine, proces mira i stabilizacije je vidljivo uznapredovao. Otvaranje perspektive EU članstva početkom 2000-ih je dao doprinos ograničenim reformama. Uvođenje bezviznog režima za područje Šengena 2010. godine je pomogao olakšavanju kontakata među ljudima, uključujući aktere civilnog društva.

Unatoč ovim pozitivnim pomacima mnogi građani i promatrači smatraju da se država i društvo nalaze u situaciji dugotrajne krize. Učinci evropskog duga i rast krize su dodatno doprinijeli široko raširenom pesimizmu. Neuspjeh elita da generiraju reforme, rast i vjerodostojne napore na putu prema članstvu u EU dodatno potamnjuje sliku.

U oktobru 2012. godine održani su opštinski izbori. Lokalni nivo je ključno područje rada sektora civilnog društva s obzirom da se čini da je uticaj na državnom ili entitetskom nivou prilično marginalan i često dominiraju politički diskursi koji su vođeni interesima donatora. U isto vrijeme opštinski nivo nudi prostor za eksperimentiranje, emancipaciju manjina i otpor, kao što se pokazalo nedavnim događajima. Također na lokalnom nivou se mogu desiti EU integracije, bilo kroz mlade i druge programe razmjena, twinning, pilot projekte u socijalnom području ili u zaštiti životne okoline. Te inicijative mogu pomoći da se društvo upozna sa EU standardima i njihovom provedbom.

Kao nastavak radionice održane u decembru 2009. godine, radionica u Freisingu je poslužila kao dionička rasprava u kojoj su se sudionici mogli povezati sa svojim raspravama od prije tri godine, i raspravljati o stanju integracija u evropske NVO / mreže organizacija civilnog društva. Cilj je bio nastaviti dijalog okupljanjem - između ostalog – članova i predstavnika organizacija civilnog društva, think-tankova, novinara, političkih stranaka i međunarodnih stručnjaka. Radionica je održana pod Chatham House pravilima kako bi se olakšala otvorena i iskrena razmjenu mišljenja i ideja.

Kao nastavak radionice održane u decembru 2009. radionica u Freisingu poslužila je kao dionička vježba u kojoj su se sudionici mogli ponovno povezati sa svojim raspravama od prije tri godine, i raspravljati o njihovu stanju integracije u evropske NVO / mreže organizacija civilnog društva. Cilj je bio nastavak dijaloga okupljanjem - između ostalog - članova i predstavnika organizacija civilnog društva, think-tankova, novinara, političkih stranaka i međunarodnih stručnjaka.

Organizatori/ce su identificirali pitanja za raspravu u uskoj suradnji s sudionicima/ama koji/e su bili pozvani uoči događaja pridonijeti programu. Sam program je na temelj na interaktivnim panelima koji su uključivali svi sudionike kao prezentatore barem jedanput. Ovaj pristup je omogućio otvorenu, s vremena na vrijeme kontroverznu, razmjenu mišljenja.

Identificirajući niz preporuka radionica je ilustrirala visok nivo predanosti organizacija civilnog

društva da aktivno sudjeluju u procesu evropskih integracija Bosne i Hercegovine. Ipak, razgovori su također izložili bolnu odsutnost kohezije unutar zemlje i znatan stepen frustracije o aktuelnim zbivanjima.

PITANJA DISKUTIRANA TOKOM RADIONICE

1. "POLITIČKA SITUACIJA U BIH"

Kriza je bila ključna riječ koja opisuje unutrašnji politički razvoj u Bosni i Hercegovini (BiH). Opšti izbori 2010. doveli su do 14-mjesečnog zastoja u formiranju vlasti na državnom nivou, koja se samo nekoliko mjeseci kasnije raspala. Jedan govornik je čak izjavio da izgleda da se danas BiH suočava s jednom od najvećih kriza od kraja rata. Prema ovom mišljenju izgleda da neće biti nijedan akter koji brine o BiH kao cjelini, već različite interesne skupine - od kojih neke čak i otvoreno imaju za cilj uništenje BiH. Ustvrdilo se da potrebni reformski proces ne dolazi iz zemlje, te da mora biti potaknut međunarodnim pritiskom. Kritički je spomenuto da do sada ne postoji otvorena rasprava o daljnjem razvoju zemlje i načinima prevladavanja negativnih aspekata Dejtonskog sporazuma, odnosno da je svaka etnička grupa samo zainteresirana za svoj vlastiti teritorij.

Kritizirano je takozvano **asimetrično rješenje za izbor članova Predsjedništva**. Neki su rekli da bi ovo bilo vrlo rizično rješenje jer je Predsjedništvo BiH jedna od rijetkih državnih institucija koja još uvijek funkcionira. Uvođenje asimetričnog rješenje bi dodatno zakompliciralo situaciju. Reforma Federacije bi također trebala biti dio ustavne reforme jer jedva funkcionira, i federalna vlada na neki način izgleda kao jedanaesti kanton. Sudionici su govorili o nekim ustavnim pitanjima koje treba riješiti nakon odluke federalnog ustavnog suda.

Lokalni izbori u oktobru 2012

Složili su se da su lokalni izbori u oktobru 2012. bili važni za obične ljude i za političku scenu. Stranka demokratske akcije (SDA) je jasno postala pobjednica, a zanimljivo je da su hrvatske nacionalne stranke izgubile većinu koju su imale u srednjoj Bosni od kraja rata. Neki zabrinjavajući trendovi su zabilježeni od strane analitičara:

- a) povratak na vlast više osoba optuženih i osuđenih za ratne zločine - većina njih na listama Srpske demokratske stranke (SDS);
- b) porast broja izvještaja o izbornim prevarama u čitavoj zemlji, a posebno u Republici Srpskoj (RS), i
- c) Centralna izborna komisija je imala problema da se bavi tim izvještajima. Kao posljedica toga izborni rezultati nisu potvrđeni više od mjesec dana nakon izbora. Također, nakon lokalnih izbora i dalje se nastavlja borba za vlast na različitim nivoima.

Jedan sudionik je prenio da su izbori u **Srebrenici** pokazali uspješan angažman civilnog društva (OCD) / političkih aktivista koji su uspjeli ujediniti sve pretežno bošnjačke stranke u Srebrenici. Zahvaljujući tom jedinstvenom pristupu čini se da su osvojili gradonačelničku poziciju. Međutim, vladajuća Stranka nezavisnih socijaldemokrata (SNSD) osporava izborni rezultat. Naglašeno je da je Srebrenica osjetljivo područje, posebno za Bošnjake. SNSD i Milorad Dodik su najavili da će SNSD i druge srpske stranke blokirati uspostavu gradskog vijeća u Srebrenici ako Bošnjak gradonačelnik ostane na tom položaju. Štoviše, idući mogući nivo blokiranja administracije u Srebrenici je da je u Republici Srpskoj entitetska vlada u suštini zadužena za ratifikaciju i odobrava sve opštinske budžete. Dakle, čak i ako Opštinsko vijeće bude osnovano, Vlada RS će imati još jednu mogućnost da utiče na rad uprave u Srebrenici - što opet može dovesti do ozbiljnih napetosti.

Druga vruća tačka o kojoj se diskutiralo je bio **Mostar**, koji je bio jedino mjesto gdje izbori nisu održani jer je Ustavni sud BiH utvrdio da je gradski statut, nametnut od strane visokog predstavnika, neustavan. Lokalne stranke su se trebale dogovoriti o novom statutu koji će omogućiti održavanje lokalnih izbora. Mostarsko Gradsko vijeće donijelo je odluku da nastavlja raditi u tehničkom mandatu dok se ne održe izbori. Ipak, međunarodna zajednica ne prihvata ovu uredbu, jer je to protiv osnovnih demokratskih načela. Osim toga Mostar će ostati bez budžeta i administracije, što će svakako donijeti nove napetosti, također i u generalnoj javnosti.

Sporazum Socijaldemokratske partije (SDP) i Stranke nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)

Iduća tema razgovora tokom radionice bio je **sporazum objavljen 31. oktobra 2012. između Socijaldemokratske partije (SDP) i SNSD**. Neka od pitanja sporazuma su viđena kao potencijalno problematična bilo u vezi s MMF stand-by aranžmanom ili postojećim trgovinskim sporazumima. Neki sudionici su naglasili da je najveći problem bio da je dogovor postignut između dvojice stranačkih lidera s malo ili bez ikakvog sudjelovanja nadležnih institucija, a kamoli građanskog društva. Rečeno je da takve mahinacije dodatno slabe ionako slabe institucije u BiH. Ovo je viđeno kao još jedan pokazatelj da više ne funkcioniše pristup donošenja odluka kroz političke elite uveden tokom posljednjih godina. Ipak, ostali sudionici su naglasili da je sporazum pokazao da su domaći političari dobrovoljno započeli dijalog i međusobnu suradnju, a ne kao rezultat pritiska od strane međunarodne zajednice.

Uloga mladih

Kritički je spomenuto da se mladi u BiH prije percipiraju kao društveni problem nego kao resurs za budućnost. Situacija se smatra teškom, mladi ljudi su podijeljeni, ne upoznaju jedni druge, a podjele su u stalnom porastu. Naglašeno je da treba više uzeti u obzir zapošljavanje mladih kao motor društva. **Novi zakon o mladima u Federaciji** propisuje brigu o mladima na opštinskom, gradskom, kantonalnom, federalnom i državnom nivou. Do sada je uspostavljeno 25 vijeća mladih u cilju predstavljanja mladih u politici (ne samo omladinske politike) i omogućavanja javnih rasprava. Federacija je dužna uspostaviti povjerenstva mladih na opštinskim nivoima. Tijekom rasprave Vijeća mladih smatrala su se kao veliki iskorak samouprave na lokalnoj razini. "*Mladi sada imaju glas*". Vijeća mladih trebaju biti uspostavljena na federalnom nivou do kraja 2013. Političke stranke ne delegiraju osobe u vijeća mladih - to je posao nevladinih organizacija, rečeno je, te je dodatno navedeno od strane političara da ne postoji način da politička stranka u opštini izravno imenuje mlade ljude kao što je bio slučaj sa vijećem mladih u RS.

Izolacija ljudi u BiH je istaknuta na primjeru dvaju studenata za koje su najduža putovanja koja su ikada imali bila put od Mostara do Bihaća i od Mostara do Zenice. Opisani su brojni egzistencijalni problemi: npr. oko 5.000 osoba u BiH nemaju lične karte ili rodne listove koji ih isključuju iz gotovo svih usluga i mogućnosti. Ljudi nisu dobili diplomu jer nisu mogli polagati ispite tokom rata.

Jedan sudionik je izvijestio o okupljanju mladih ljudi, npr. u Fojnici ili Gornjem Vakufu. Pristup Inicijative mladih za ljudska prava nije bio govor o genocidu i suočavanju s prošlosti, nego fokusiranje na predrasude dok zajedno sjede "na sigurnom mjestu". Ovaj rad je opisan kao "bebini koraci", a istaknuto je da novi zakon o mladima u Federaciji može imati pozitivan uticaj na takve inicijative. Postavljeno je pitanje kako intenzivirati kontakt između Banje Luke i Sarajeva. Jedan sudionik je govorio o ljetnoj školi Inicijative mladih koja je trajala tri sedmice sa 20 sudionika/ca. Inicijativa je dobila 70 aplikacija i ljudi iz svih krajeva zemlje su došli/e u Sarajevo - unatoč činjenici da neki od njih žive u RS-u i osjećali su strah da dođu u glavni grad. Ljetna škola, između ostalog, raspravlja antidiskriminaciju i segregaciju, i ishod je ohrabrujući.

Obrazovni sistem

Kritički je spomenuto da obrazovni sustav nije usklađen s tržištem rada. Poslodavci ne mogu pronaći profesionalno obučeno osoblje. Postavljeno je pitanje kako smanjiti nezaposlenost i pronaći strategiju za zapošljavanje povezanu sa obrazovnom politikom. Federalni ministar obrazovanja i nauke nema ekskluzivne nadležnosti nad obrazovanjem, već može samo raditi kao koordinator kantonalnih obrazovnih vlasti koje žele biti koordinirane. To stvara dodatne poteškoće. Do sada pet kantona koordinira svoj rad. Jedan sudionik je naveo da je najgora stvar za građane u Federaciji BiH nije Dejtonski sporazum kao takav, već Vašingtonski sporazum koji je prenio nadležnosti za većinu pitanja na kantonalni nivo.

Popis stanovništva

Proveden je pilot popis koji je uključivao oko 6.000 domaćinstava. Zanimljivo, prema informacijama koje su procurile 30% osoba koje su sudjelovale u pilot popisu su se izjasnili kao Bosanci, Hercegovci ili Bosanci i Hercegovci, a ne kao bilo koji od tri konstitutivna naroda. Pretpostavljajući da su podaci koji su procurili tačni, onda se 30-35% ispitanika/ca, a posebno mladih ljudi, izjasnilo građanima države ili regije radije nego izvedenog etničkog identiteta. Ovo je stvorilo veliku pozornost posebno među nacionalno orijentiranim bošnjačkim političarima kao i islamskoj zajednici, koja je izdala pravnu deklaraciju kako muslimanski vjernici trebaju ispunjavati registracijski obrazac. Popis stanovništva 2013. bi mogao postati odskočna daska za BiH. Identificirane su dvije linije razvoja: jedna koji dolazi od građanskih orijentiranih aktivista i nevladinih organizacija ukazujući na ljude koji se ne osjećaju kao dio jedne od tri konstitutivne etničke skupine da se izjasne kao ostali; druga linija razmišljanja dolazi od bošnjački nacionalno orijentiranih političara i vjerskih vođa koji insistiraju na tome da Bošnjaci treba jasno deklarirati sebe Bošnjacima.

Socio-ekonomska situacija

Zbog političke situacije pate **ekonomski i društveni razvoj**. Ekonomisti predviđaju da se vlade u BiH mogu suočiti sa insolventnosti pošto prihodi više ne pokrivaju izdatke. Nisu pokrenute ozbiljne reforme, uglavnom zbog toga što su teške i nepopularane. Trenutno se čini da ne postoji niko voljan ili spreman preduzeti prave reforme. Do sada su pomogle doznake iz inostranstva (oko 20% BDP-a), plus siva ekonomija procjenjena na 40% BDP-a, dakle 60% BDP-a se ne odražava u službenim statistikama. Nadalje, BiH je naslijedila socijalni, zdravstveni i penzioni sustav iz socijalističke Jugoslavije koji se temelji na pretpostavci da svatko radi i uplaćuje u fondove. Sudionici su bili vrlo jasni da je sa službenom stopom nezaposlenosti od 45%, sistem neodrživ. Međutim, pojavile su se sumnje da nezaposlenost može biti riješena kroz obrazovanje / visoko obrazovanje. Jedini način prema ovom pogledu je kroz proizvodnju. No, BiH gotovo nema izvoznu proizvodnju, nema ulaganja, jer društvo i sistem pate od korupcije. Zaposlenost i politika su zapeli u klijentelističkim strukturama - s rezultatom da profesionalci nisu nigdje uključeni.

Uloga i djelovanje medija

Veliki je broj medija u BiH: oko 1700 novinara/ki rade u 12 dnevnih i 97 sedmičnih novina, u 147 radio i 64 TV stanica. Uglavnom postoji slaganje da je medijski sektor sve više neprofesionalan. Postoji značajan nedostatak inteligentnog istraživanja, analiza i obučenog osoblja. Čak i više, prema nekim viđenjima ne postoji nijedna lokalna medijska organizacija koja radi svoj posao profesionalno i koja ne naginje jednoj ili drugoj stranci ili interesnoj grupi. Većina sudionika ne vidi medije u BiH na strani civilnog društva. Prema njima, mediji u BiH su usko povezani s političkim strankama i vlasti. Nedostaje neprofitnih medija. "Društveni mediji" mogu imati pozitivnu ulogu, ali se također često zloupotrebljavaju od strane političkih stranaka.

2. ULOGA CIVILNOG DRUŠTVA U OBLIKOVANJU BUDUĆNOSTI BIH

Sudionici su diskutirali da ponašanje političara oslikava cjelokupan neuspjeh domaćeg razvoja koji se također ogleda u radu NVO-a. Prigovoreno je da su nevladine organizacije izgubile svoje "vlasništvo", da je međunarodna prisutnost na neki način pokvarila samu ideju organizacija civilnog društva – a to je preuzimanje odgovornosti za budućnost. Naglašeno je da je OCD pitanje moći i politike odozdo. Političke stranke uključujući OCD - drugi sudionik je ustvrdio – su uspjele u potpunosti depolitizirati javnu sferu. Sistem je obeshrabrujući za bilo koji pristup od dna ka vrhu, jer je BiH podijeljena između privilegiranih i nepriviligiranih. Za mnoge ljude država je sredstvo, a ne cilj. Ljudi su sve apatičniji i grade mikro svjetove za sebe. Naglašeno je da se OCD-i trebaju koncentrirati na sela i ruralna područja.

Da li postoji narastajuća bosanska sfera?

Zanimljivo, ako se posmatra eks-jugoslavenski prostor može se viditi proces defragmentacije zadnjih nekoliko godina, jačanje veza i zavisnosti u različitim republikama i zemljama. Pretpostavlja se da su pokretači za to privreda i kultura. Diskutant se referirao na tekst Tim Judah-a koji je ovo nazvao novi i suštinski stari prostor u jugo-sfere. Postavljeno je pitanje da li je daleko od politike u toku sličan proces u BiH? Kako su povezani ekonomski i kulturni akteri između entiteta u BiH? Kako su OCD strukturirane, da li su u interakciji između entiteta? Da li nastaje bosanska sfera?

Uloga i priroda NVO-a

Kada su dodatno raspravljani i pojašnjeni uloga i priroda NVO-a – došlo je do različitih shvatanja "civilnog društva". Tvrdilo se da se NVO scena u BiH ne treba promatrati kao jedna homogena skupina, jer se sastoji od velikog broja različitih organizacija koje imaju različite pristupe i strategije. Rečeno je da su ove razlike više prilika nego prepreka, jer priznavanjem i izgradnjom međusobnih strateških veza OCD-i mogu biti učinkovitiji. Čak i naglašeno da su NVO-i interesne skupine i tako moraju biti politički.

Međutim, također je kritički spomenuto da nevladine organizacije u BiH ne napreduju, no da bi ih 70-80%, moglo čak i nestati. U BiH postoji oko 12,000 nevladinih organizacija svih vrsta, ali samo 10-15% od njih su stvarno aktivne. Nevladine organizacije, istaknuo je jedan sudionik, **rade u skladu s principom teorije haosa**: postoji potpuno slobodno, dinamično i haotično tržište koje je naviklo primati značajno finansiranje i umjetno je proizveden velik broj aktera. Uspostavljanje efikasne strukture je izgleda veoma teško: postoje minimalno šest različitih NVO mreža, ali ne postoji funkcionalna koordinacija u cijeloj zemlji, već samo rijetka suradnja.

Rasprava se također osvrnula na pitanje o ulozi **organizacija civilnog društva unutar - ili pored? - političkih slojeva zemlje**. Složili su se da NVO-i barem u određenoj mjeri predstavljaju elitu zemlje. Ako se OCD-i shvataju kao *po sebi* politički onda posljedično NVO-i guraju svoje interese političkim sredstvima. Svi panelisti, međutim, smatraju da je politički uticaj civilnog društva u BiH ograničen. Ipak, kritički je spomenuto da bi se to moglo smatrati problematičnim kada bi NVO-i djelovali kao oporbene stranke - otvoreno se protiveći vladinoj politici s ciljem uklanjanja vladajuće elite umjesto zastupanja građanskih interesa.

Tokom rasprave su prezentirani neki pozitivni rezultati angažmana NVO-a u različitim poljima rada od čega su posebno naglašeni "Unutarnji mir u BiH", "Borba protiv korupcije" i "Zaštita uzbunjivača". S druge strane, svi prijedlozi iz NVO-a su odbijeni tokom rasprave o novom ustavu, i samo su tri prijedloga novog zakona su do sada raspravljana u parlamentu. OCD su samo formalno prihvaćeni kao važni partneri od strane vlade i državnih institucija, njihovi doprinosi se zanemaruju. Čak je i doprinos za nacrt NVO strategije odbijen od strane vlade. Jedan panelist je opisao ovaj fenomen kao "ustavnu diskriminaciju". NVO vijećima kao institucionaliziranim regulirajućim tijelima još uvijek nedostaje učinkovitost. Učinkovitije mreže i koordinacija su potrebni kako bi se postigao cilj uspostave koordinativnih odbora koji bi savjetovali Vladu.

Drugi smatraju civilno društvo u BiH "samo-absorbirajućim" i izrazili su zabrinutost da bi OCD-i i nakon pet godina još uvijek imali iste rasprave. Drugi sudionik je naglasio da civilno društvo u BiH treba osmisliti strategiju koja će dovesti do više transparentnosti, jasnoće i odgovornosti. Na kraju, identificiran je nesporazum o značenju civilnog društva i uloge međunarodne zajednice. Civilno društvo je previše usredotočeno na ono što drugi trebaju učiniti dok se treba pitati: "Što smo mi sami spremni učiniti"

Cjelokupna i unatoč svim (samo)kritikama bitno demokratska funkcija građanske sfere je priznata: davanje glasa građanima, vođenje reformskih procesa i držanje odgovornim političara ne samo da utiru put za EU članstvo, već također i za prosperitetnu i stabilnu demokratiju. Istaknuta je snaga civilnog društva u BiH: "Ovo su tvrdoglavi ljudi koji vole svoju zemlju."

3. PERSPEKTIVA EU ČLANSTVA HRVATSKE I IMPLIKACIJE ZA BOSNU

Višestruke implikacije EU članstva Hrvatske za BiH, predviđenog za 1. juli 2013. godine, predstavljale su drugu glavnu temu radionice. Pozicija Hrvatske kao članice EU znači, prema jednom sudioniku iz BiH, da će mnoga od prisutnih bilateralnih pitanja između BiH i Hrvatske biti podvrgnuta EU interesima i interesima 28 država članica EU. Do sada je Hrvatska podržavala i bila prijateljska kad je riječ o pitanjima BiH u odnosu na EU. Činjenica da opsežan *acquis communautaire* (pravna stečevina) već dostupan na hrvatskom jeziku je viđen kao preimućstvo za BiH.

Nekoliko **bilateralnih problema između BiH i Hrvatske** treba riješiti prije ulaska Hrvatske u EU. Jedan od njih je i ugovor o korištenju luke Ploče. Iako je na području Hrvatske, BiH uživa posebna prava korištenje za svoj izvoz. Ovo će trebati biti kompatibilno s pravilima EU-a. Granica između BiH i Hrvatske će biti najduža kopnena granica koju EU zemlja članica dijeli sa državom ne-članicom. Ipak, trenutno postoje samo dva EU-standardna granična inspeksijska punkta predviđena za granicu od gotovo 1.000 kilometara dužine. BiH do sada nije bila uspješna u pregovorima otvaranja dodatnih graničnih inspeksijskih punktova.

Dijelom zbog nedostatka koridora za međunarodnu trgovinu, jedan govornik je ustvrdio da će **ulazak Hrvatske u EU izazvati značajan udarac za proizvođače iz BiH**, koji trenutno izvoze oko 16% svog ukupnog izvoza u Hrvatsku. Neki proizvođači će biti izravno pogođeni novim standardima EU i uvoznim ograničenjima na određene poljoprivredne i stočarske proizvode. Tako je, prema jednom sudioniku, čak 15.000 proizvođača mlijeka koji isporučuju svoje proizvode u mljekare preko granice u opasnosti od gubljenja svoje klijentele i eventualno radnih mjesta. Situaciju pogoršava činjenica da Hrvatska ulaskom u EU automatski napušta CEFTA-u, i sve trgovinske preferencije BiH u odnosu na Hrvatsku postaje nevažeće. Usvajanje EU pravila, zakona i podzakonskih akata, uspostavljanje potrebne infrastrukture poput fitosanitarnih laboratorija je smatrano izazovom za BiH, kako bi se borila s posljedicama hrvatske integracije u EU. Usvajanje standarda EU-a je bilo viđeno kao još teže pod okolnostima ustavnog zastoja s nedovoljnim upravnim strukturama i nepostojanjem mehanizama koordinacije. Sve u svemu kritički je navedeno da je BiH je učinila malo da se prilagodi novoj situaciji, "motivacijska energija pristupanja Hrvatske" ostaje ograničena. Jedan diskutant je odgovorio da je u Republici Srpskoj dosad učinjeno mnogo više u evropskim integracijama u odnosu na Federaciju.

4. EU INTEGRACIJSKI PROCES BIH

Napredak BiH u EU integracijama je viđen kao ograničen. Aktivisti OCD-a smatraju da je depresivna činjenica da je BiH, zajedno sa Kosovom, jedina zemlja bez EU kandidatskog statusa u regiji, bez završetka procesa stabilizacije i pridruživanja. Opšte je slaganje, međutim, da u pogledu ulaska u EU zemlja još uvijek ima dug put za preći. Poznati unutrašnji problemi su jedan od razloga ove situacije. Ali također uloga EU, njen uticaj i provedbe su kontroverzno diskutirani među sudionicima/ama. "Oko 49%

odgovornosti" prema jednom sudioniku iz BiH "leži na EU koja je izgubila mnogo (ili sve) svoje dinamike integracija i pozitivnog uticaja na razvoj zemlje". Konkretno, prigovoreno je da EU nema stvarnu strategiju za regiju.

Osim toga, novi **Specijalni predstavnik EU "ima malo toga za uraditi"** i "ne dopire do ljudi". EU pitanja nisu prevedena od strane EU ureda, prema istom sudioniku, a time ljudi ne razumiju šta znači pristupanje EU.

BiH mediji također nisu uspjeli podržati javnu raspravu o integraciji u EU. Građani za vlastite informacije stoga radije koriste strane medijske izvore (primjerice hrvatsku televiziju).

Jedan sudionik je istaknuo da mnogo **mladih ljudi ni ne zna o EU** dnevnim red. 60% nikada nije bilo izvan zemlje; mnogi žive u izoliranim područjima. Drugi su se složili da puno ljudi nije zainteresirano za EU dnevni red, nego radije "brinu kako prodati svoj sok od kupina".

Nije iznenađujuće da pitanja BiH EU integracija ne igraju važnu ulogu u diskursu civilnog društva. Govoreći o mogućnosti uticaja na EU dnevni red u BiH neki sudionici/e su bili uvjereni da je to moguće, a drugi su izrazili sumnju u to. Jedan sudionik je sažeo da nije bilo dovoljno koordinacije između NVO-a i spomenuo tri projekta o ruralnom razvoju koji nisu koordinirani.

Postoji dubok EU-skepticizam u društvu koji dolazi iz rasprostranjenog mišljenja: "EU ima samo zahtjeve na nas, oni nas zapravo ne žele, oni preferiraju Tursku". Stoga pitanje **EU integracija** također za **NVO-e nije važno** pitanje. EU uticaj na zemlju u ovoj procjeni očito je ograničen i "promjena iznutra" treba promicati održivi napredak. Umjesto da se fokusiraju samo na EU i njegove performanse, državni akteri društva trebaju djelovati samostalnije i nastaviti svojim dnevnim redom. Članstvo u EU može biti samo sredstvo, ali ne i jedini cilj. Šta se događa u BiH sada, kako je rekao jedan sudionik, važno je za BiH samu, a ne zbog ulaska u EU. Ipak, BiH nema nikakvu alternativu perspektivi integracije u EU. Jedan panelist bio uvjeren da civilno društvo ne može odozdo uticati na dnevni red EU.

U međuvremenu, također **bh. političari** ne tretiraju pristupanju s visokim prioritetom i često ne obraćaju puno više od načelne pažnje tom cilju. Nadalje, naglašen je problem da previše međunarodne pozornosti, pogotovo pod pretpostavkom se BiH mora tretirati kao poseban slučaj, šteti i odgađa unutrašnji tok reformi zemlje. Manje pozornosti i oslanjanje na međunarodnu zajednicu može čak i potaknuti relevantne aktere da se ozbiljno usredotočite na domaće probleme. Snažna opredijeljenost Njemačke, posebno njemačkih političkih fondacija, u pružanju pomoći BiH je ocijenjena pozitivno.

5. EU FONDOVI I CIVILNO DRUŠTVO U BIH

Rasprava se također dotakla raspodjele **EU sredstava** organizacijama poput **OSCE-a** i **UNDP-a** s učinkom da nevladine organizacije riskiraju natjecanjem s tim organizacijama, pa čak i da budu isključeni iz mogućnosti finansiranja. Upitano je zašto NVO-i ne lobiraju vlasti zašto se natječu više s međunarodnim organizacijama kao što su OSCE i UNDP. Veoma je kritički spomenuto da iako EU prepoznaje važnost civilnog društva u BiH najviše novca ide organizacijama poput OSCE-a i UNDP-a, a od njih se novac distribuirao zajednicama koje su upravljane politički. Tu nema transparentnosti. Nezadovoljstvo tom situacijom je istaknuto izjavom da: "Postoji nevidljivi zid na koji nailazimo".

Neki sudionici/e su ocijenili da je EU finansiranje u praksi često netransparentno i neučinkovito, **aplikacija i upravljanje EU fondovima su složeni** i zahtijevaju da imaju najmanje deset zaposlenika/ca ili pronalazak barem 20% sufinansiranja za projekte EU-a. Osobito mali NVO-i su suočeni s tim poteškoćama kao i potrebom pronalazaženja dodatnih sredstava. Rečeno je da nas vlasti "ne slušaju" i također je postavljeno pitanje zašto je puno EU novca do sada utrošeno za izgradnju kapaciteta. Aktivista

Komentar [JD1]: ??

iz BiH je rekao da njegova organizacija ne uzima više novac iz EU jer potonji cilja na mijenjanje razmišljanja i njegov NVO ne želi ovisiti o EU fondovima.

Jedan sudionik je objasnio da se **IPA sredstva troše za izgradnju kapaciteta** jer BiH još nema status kandidata. Rekao je da se civilno društvo mora naviknuti na činjenicu da će način na koji je EU novac potrošen za NVO-e uvijek biti nezadovoljavajući. Naglašeno je da se za civilno društvo u BiH stalno traži da bude više proaktivno. "No, mi smo proaktivni", rekao je jedan sudionik. On je spomenuo slučaj izrade zakona za zaštitu uzbunjivača kada je uvjeravao predstavnika iz IPA fonda da surađuju s njihovom organizacijom. Druga sudionica je dodala da su neke odluke o EU fondovima po njenom viđenju nerazumljive. Spomenula je aplikaciju za prekogranični program IPA fondova za izgradnju regionalne civilne zaštite objekata u borbi protiv šumskih požara. Sudionica je rekla da ovaj koristan projekt nije odobren, već je umjesto toga odobren upitan projekt o promatranju ptica.

Konačno, jedan glas je naveo, novac nije najvažnije pitanje. Manje novca također može dovesti do veće konkurencije i kreativnosti; aktivnosti malih koraka su također mogući s manje finansijskih sredstava.

6. PREPORUKE

- Sudionici su jednoglasno insistirali na jačanju uloge i političkog uticaja civilnog društva u BiH. Postoji potreba za **poboljšanje svakodnevnog rada civilnog društva**.
- NVO-i u BiH će nastojati da dobiju više **kredibiliteta**. Oni bi trebali "brinuti iznutra". Civilno društvo u BiH treba osmisliti strategiju koja dovodi do više transparentnosti, jasnoće i odgovornosti.
- Nevladine organizacije trebaju biti **neovisne** od političkih stranaka i vlasti. Međutim, potrebno je poboljšati veze sa parlamentom. Nevladine organizacije ne trebaju djelovati kao savjetnici političkih stranaka, već raditi kao "istraživačka krila".
- **Koordinacija i suradnja** su ključni za prevladavanje fragmentacije NVO scene u BiH. Jaki napori i politička volja na svim stranama će biti potrebni kako bi se stvorila prava funkcionalna koordinacija i suradnja, kako bi civilno društvo bilo učinkovitije i uticajnije.
- Akteri civilnog društva trebaju **djelovati samostalnije** i nastaviti u skladu sa svojim planom rada. Članstvo u EU može biti samo sredstvo, ali ne i jedini cilj.
- Organizacije civilnog društva trebaju usmjeriti svoje aktivnosti na **manja mjesta i ruralna područja**.

OCDI EU INTEGRACIJE

- Trebali bi koristiti iskustva Hrvatske u prilagodbi pravilima EU-a ("**učenje od Hrvatske**"). BiH bi umjesto žaljenja zbog problema koji dolaze iz Hrvatske integracije u EU trebala pokušati profitirati od nove hrvatske pozicije.
- Uprava se mora prilagoditi na različitim nivoima. Jedan od načina da se to učini je kroz puni rad na **pripremama za integraciju u EU**. Posebnu pozornost treba posvetiti profesionalnim vještinama potrebnim u procesu usvajanja *pravne stečevine* EU. Kao primjer, univerziteti u BiH, suprotno zahtjevu, obučavaju previše politologa umjesto veterinarara.
- Iz perspektive odozdo prema gore **civilno društvo može učiniti mnogo na popularizaciji EU pitanja** u javnosti: "Mi trebamo uzeti poglavlje pristupanja EU, napraviti kratak prikaz, te ga prezentirati ljudima" predložio je jedan aktivist.

MEĐUNARODNA ZAJEDNICA / EVROPSKA UNIJA

- **Evropska unija** bi trebala **mjeriti rezultate** i dati tehničku podršku u izgradnji institucija. Uvjetovanost treba biti **ograničena na funkcionalnost** (tj. na primjer BiH treba funkcionalan policijski sistem - kako će to biti organizirano je do BiH; treba nadzor nad javnim tenderima kako bi se omogućilo fer natjecanje, ali kako će takva institucija biti izgrađena bi trebalo ostaviti zemlji). Jasan uslov ulaska u EU bi trebao biti da je sačuvan teritorijalni integritet BiH.
- **Specijalni predstavnik EU** i njegov ured bi trebali poboljšati svoje napore da upoznaju ljude s EU. Prvi pozitivni pokušaji su počeli s treningom novinara.
- **Sredstva uticaja izvana na zemlju su ograničena**, pogotovo što se tiče ustavnog okvira. Ipak je **apsolutno nužno držati članstvo u EU na horizontu** kao cilj.
- Proces **ustavne reforme** treba biti vraćen na početak. Ovaj put bi ga trebalo uraditi kako treba uz puni angažman civilnog društva, lokalnih stručnjaka i lokalne javnosti kroz sastanke u gradskim vijećnicama. Potrebno je mnogo razmišljanja "izvan okvira" s maksimumom lokalnog angažmana, možda uključujući reformu Federacije unutar napora ustavne reforme.
- Samo su **građani** zemlje u poziciji da natjeraju političare da ispune potrebne kriterije; **međunarodna zajednica bi trebala postati posmatrač**, podržavaoc, a ne glavni akter. Da **jednog dana BiH** bude imala punu legitimnost među svojim građanima **mora se ponovo izmisliti**. Ovaj proces će se odvijati unutar zemlje i počće odozdo prema gore poguran od strane nove elite.
- Manje pozornosti i oslanjanja na međunarodnu zajednicu može potaknuti relevantne aktere da se ozbiljno usredotoče na domaće probleme.

ZA SOG

- Organizirati u suradnji s drugim njemačkim NVO-ima (npr. Fondacija Friedrich Ebert, Fondacija Konrad Adenauer, Fondacija Heinrich Böll et.al.) i partnerima iz BiH događaj u Berlinu u njemačkom Bundestagu kako bi informirali o situaciji u BiH, te pružili uvid i stručno znanje i promovirati slučaj BiH u njemačkoj javnosti.
- Sljedeći sastanci o BiH sa SOG-ovim "Oblikovanje budućnosti u" projektom bi trebao **proširiti spektar sudionika** na biznis sektor, akademike, medije, kao i manje NVO-e i zastupnike. Osim dobijanja novih ulaznih podataka i tema to bi generiralo neslaganje među sudionicima - temelj za plodnu raspravu koju je pokazala ova konferencija.
- Također je predložena organizacija sastanaka u BiH (na inicijativu lokalnih NVO-a) posebno za predstavnike lokalnih organizacija kojima engleski jezik predstavlja prepreku.

Minhen / Berlin, 4. februar/veljača 2013. godine